

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Examen Theologiæ Moralis

Moure, Antonio Fernandes de

Coloniæ Agrippinæ

Cap. 15. De restitutione circa bona fortunæ.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40934

Salon cont. 21. Constat ex cap. finali de sepul. cap. A nobis. 2. de sententia excommunicationis. Quoniam huiusmodi realia debita sunt onera hæreditatis, vt probat Mol. tomo 1. iust. disp. 217. Tenentur præterea restituere famæ ipsius damnus. Ita Doctores citati, & Adrian. quodlib. II. Pedraca ad 8. præceptum. Emmanuel. cap. citat. concl. 5. Ratio est, quia ista fama est pecunia æstimabilis, vt omnes tenent contra Syllu. & Toletan. ergo transit hoc onus cum pecunia, aut cum rebus pecuniæ æquipollentibus ad hæredes.

12 QVAEST. Quâ alia via excusatur quis à fama restitutione? RESP. Excusatur per iniuriæ remissionem factam ab ipso infamato.

13 QVAEST. Ex quo colligitur remissio infamiae ab ipso infamato facta? RESP. Ex verbis. Non tamen ex familiaris conuersatione. Bene enim potest quis familiariter agere cum creditore, qui ab eo pecunias abstulit, & retinet: & tamen non censetur debitas pecunias remittere.

CAPVT XV.

De restitutione circa bona Fortunæ.

Iam egimus, Deo Opt. Max. aduente, de restitutione damnorum circa bona Animæ. Item circa bona Corporis. Nunc bonis, faxit idem Deus, auspicijs, aggredimur tractationem restitutionis circa bona Fortunæ, sic enim appellantur bona externa opum, & diuitiarum.

De Vsurâ. §. I.

- 1 Quid est usura.
- 2 In quo differt mutuum ab accommodato.
- 3 Quid est lucrum.
- 4 Quod peccatum est usura.
- 5 Quotuplex est usura.

E

§ Quo

- 6 *Que requirantur ad usuram explicitam.*
- 7 *Quot modis potest usura palliari.*
- 8 *De usura in contractu societatis.*
- 9 *De usura in venditione.*
- 10 *De usura in solutione pecuniarum.*
- 11 *Quas ob causas potest in mutuo lucrum exigi.*
- 12 *Qua conditiones faciunt lucrum cessans.*
- 13 *An possit lucrum cessans recipere, qui pecuniam
negotiationi expositas rogatus mutuas dat, imo
rogatus, sed charitate motus.*
- 14 *An mutuatarius accipere debeat omne
lucrum.*
- 15 *De usura in mutuo dato tempore, quo minus, et
cepto quo plus valet.*
- 16 *Ad quarum rerum restitutionem teneatur usura-
rius.*
- 17 *E quibus bonis usurarij facienda est restitutio.*
- 18 *Qui obligantur restituere usuras.*
- 19 *Quo pacto se debet gerere confessarius cum usura-
rio publico.*
- 20 *Qua poena lata sunt usurario publico mortuo
usuris.*
- 21 *Quo pacto se gerere debet confessarius cum usura-
rio occulto.*
- 22 *An liceat sumere sub usuris.*
- 23 *An liceat petere sub usuris.*
- 24 *An mercator ad alendam vitam possit accipere
sub usuris.*

QUÆSTIO. *Quid est usura?* RESP. Est lucrum in
mutuo, ratione solius mutui, ultra sortem con-
sequitur, Dixi ex mutuo, quia ex commodato
non est usura.

1 QVÆST. In quo differit mutuum ab accommodato?
RESP. In hoc, quod in mutuo transfertur domi-
nium rei mutuo datæ: in accommodato vero mi-
nime.

2 QVÆST. Quid est lucrum? RESP. Est acquisitio
commodi pecunia æstimabilis, quod alias meum non
erat. Quare si ratione mutui consequutus sum debi-
tum meum, alias non consequendum, usuram non
committo. Dixi, lucrum pretio æstimabile, quia
mutuum dare ad benevolentiam comparandam, vel ad
gratitudinem mouendam, non est usura; quia nec
amicitia, nec gratitudo sunt pretio æstimabilia. Dixi,
ratione solius mutui, quia si datur ratione damni emer-
gentis, aut lucri cessantis, vel ratione gratitudinis, non
est usura.

4 QVÆST. Quod peccatum est usura? RESP. Mortale.
Constat ex cap. Quia cap. Super eo de usuris. Et oppositum
asserere est hæreticum.

3 QVÆST. Quotuplex est usura? RESP. Duplex. Vna
explicita, altera implicita, seu, ut aiunt, palliata. Men-
talem omitto, quam quis committit, cum mutuum dat,
eo solo animo, ut lucrum, ultra sortem recipiat, licet
tantummodo secum id cogitet, exterius vero mutuum
det.

6 QVÆST. Quæ requiruntur ad usuram explicitam?
RESP. Duo. In primis mutuum. Enim vero si non mu-
tues pecuniam, sed loces ad ostentationem, vel ad alium
vsum, & inde recipias lucrum, non committis usuram.
Deinde requiritur pactum, recipiendi extra sortem rem
pretio æstimabilem propter mutuum. Quæ autem res
sit pretio æstimabilis, boni viri arbitrio perpendendum
est, sunt enim pene infiniti euctus. Vnum aduerto, quod
si propter mutuum accipias pignus fructiferum, te obli-
gari ad fructus deducendos in sortem, deductis expen-
sis, etiam perperis pretio industiæ. Dna vero excipiun-
tur casus. Vnus reperitur ea. Conquisitis de usur. Cum quis
dedit alicui fundum in seculum, & hoc postea accipit mutu-
um ab illo, & ipsum fundum dat ei, in pignus; tunc dominus
fundi potest fructus accipere, & postea totum mutuum
recipere.

recuperare. Ita notat Sor. lib. 6. de iust. quest. 1. art. 5. *Ad casus est capit. salubriter de usur.* Cum locer datge ro in pignus dotis soluendæ rem frugiferam: Tu enim gener potest fructus recipere, & postea gram accipere dotem. Quia iuxta Canonum mentijs indiget ad onus matrimonij in alenda familia nendum. Idem pari ratione dicendum de vxore, tuo marito, non dum accepta dote. Ita Sotus *pro*

7 QVÆST. Quot modis potest usura palliari? R. Duobus. In primis ratione pacti de lucro, vltra sorte non expressis verbis, aut scripto publico, sed nura, consuetudine, vel verbis secretis. Deinde ratione m sub alio nomine traditi, venditionis. Fingo V. G. rum me dare viginti aureos pro bobus, quos mut rius non habet, & postea fingo me locare emptos b pro quinque aureis. Nam re vera est mutuum vigint reorum pro quinque.

8 QVÆST. Quando committitur usura in societate tractu? RESP. Cum nomine societatis mutuum palliatur. Ita enim datur capitale, vt non subeat per lum: non autem est Societas, cum non est æquale culum subeundum.

9 QVÆST. Quando committitur usura venditio? RESP. Quando venditur res vltra summum pretium ratione expectatæ solutionis. Vel emitur minoris, rati præsentis pecuniæ. Certum enim est triplex esse pretium, supremum, medium & infimum. Certum est posse res vendi summo pretio ratione expectatæ lutionis, & emi infimo pretio ratione præsentis pecuniæ. Usura tamen est supra summum pretium plus accip ratione expectatæ solutionis, & minoris infimo em ratione præsentis solutionis.

10 QVÆST. Quando committitur usura ratione solutionis? RESP. Cum quis ratione anticipatæ solutionis m dat, quam deberet dare post certum tempus. Ita C verb. *usur cap 3.* Verum Tolet. lib. 5. cap. 31. Oppol sentit cum Nau. cap. 17. num. 131 Si absque fraude deb remittit, ratione anticipati temporis. Quia præsen cunia plus valet, quam absens, & ideo æque valet

giata aurei præsentis, quam centum absentes.

11 QVAEST. Quas ob causas potest in mutuo lucrum exigere? In primis cum illud deductum fuit in pœnam, nisi tali tempore mutuum reddatur, ut mutuo centum, reddendum tali die, quod si non reddideris, reddes decem supra centum. Ad hanc tamen pœnam tuto in conscientia capiendam, requiritur bona intentio recuperandi suum metu pœnæ. Quare usura est imponere hanc pœnam ei, quem scio non habiturum centum ad reddendum eod. die, & ideo mutuum do. Requiritur etiam culpa ex parte debitoris non soluentis. Si enim non fuit in culpa solvendi, nec etiam debet pœnam, quia sunt correlatiua culpa, & pœna. Denique si debitor partem solvit, non potest exigi tota pœna, sed pars, parti æqualiter respondens. Potest etiam lucrum capi ratione damni emergentis, aut lucri cessantis, deducendo in pactum refartionem damnorum. V. G. habeo centum aureos soluendos die D. Michaelis, quos si non soluerim, pœnam sum soluturus trium aureorum, petis à me mutuos centum aureos, possum dare cum pacto de damno emergente ex defectu mutuatae pecuniæ, non soluta. Præterea, habeo centum aureos ad emendum linum in nundinis Octobris, in cuius emptione lucraturus sum decem, si non emerero, perditurus sum hoc lucrum, possum deducere illud in pactum mutuando; eadem tam certitudine, vel incertitudine lucri, vel damni cessantis, vel emergentis. Recte tamen admonet Tolet. lib. 5. capit. 32. licite posse mutuante[m] damna emergentia, vel lucra cessantia capere, licet non deduxerit in pactum, cum vi, aut dolo, fraude, aut metu cogitur mutuare, mutuatariumq; teneri ad id refarciendum, quemadmodum ille, qui alio manifesto damno euenturo, aut lucro cessaturo, pecuniam mutuam accipit.

12 QVAEST. Quæ conditiones faciunt verum lucrum cessans? RES P. Tres, Prima est, ut pecunia mutuo data, vere esset negotiationi exposita. Secunda, ut qui mutuatur, non habeat aliam pecuniam extra negotiationem, quam possit mutuare. Tertia, ut lucrum sit probabile.

13 QVAEST. Potest sine lucrum cessans accipere, qui non coactus, sed tantum rogatus pecunias negotiationi expositas à

negotiatione subtrahit, & mutuas dat. R E S P. Negat Sor.
cum alijs, quos citat lib. 6. iust. q. uel. 1. art. 8. Affirmat
men Conrad. quest. 50. Sylu. verb. usur. Tolet. lib. 5. cap.
Iuxta quam sententiam lucrari potest, quod erat lucrato-
rus in negotiatione. Idemque dicendum putat Toletus
de eo, qui licet non rogetur à paupere, tamen charitati-
motus illum vult iuuare, mutuum dando cum fœne
cessantis luci.

14 QVÆST. Estne accipiendum à mutuuario omne
erum quod comparandum foret? R E S P. Ex eo deducenda
sunt si expensæ quæ fieri deberent in eo acquirendo, &
super laboris, & industriæ ponendæ faciendæ æstimandæ.
Periculi etiam compensandi ratio. Reliquum vero mu-
datori reddendum. Optima hac in re methodus erit
deducere in pactum luci cessantis tantum, quanto quæ
eam pecuniam, & lucrum ex eadem circa negotiatio-
nem, cui erat exposita, assicureret. Optime tamen
uertit Tolet. loco citato eum, qui cogitur mutuare, potest
se accipere lucrum integrum circa propriam, & perso-
nalem industriam. Nam ille paratus erat eam impende-
re, sed ab alio impeditur, sicut operarius, qui cogitur
alio oriri, non tenetur deducere laborem à mercede
sed integram exigere potest: secus, cum non cogitur
sed, aut rogitur, aut ex charitate mouetur ad mutuandum.

15 QVÆST. Quando committitur usura in re mutua
ta tempore, quo minus, & accepta, quo plus valet? R E S P.
Quando, qui mutuauit, sciebat probabiliter rem postea
plus valituram, & spe luci in pactum deduxit, ut tunc
redderetur in eadem specie, mensura, & qualitate, vel
pretio illius temporis. Vel quando mutuarium impe-
diuit, ne res mutuatas, nisi eo tempore redderet, usuram
committit. Si vero id ignorabat, nec tali intentione mu-
tuum dedit, sed casu eo tempore plus res valuit, potest
exigere, eandem rem in specie, iuxta pactum, idem fru-
mentum, oleum, vinum, aut pro eo pretium, quo tunc
valet. Ita docent communiter Doctores cum Sor. 6. iust.
qua. 1. art. 2. & Sylu. usur. 1. cap. 6. Ratio est, quia ut muta-
tarius nō tenetur reddere illas res in pretio maiori, quo
valebant, cum eas accepit, sed easdem in specie vel pre-
tium earum, quo valent, cum eas reddit: ita mutuatio
licita

licitè postulavit à mutuario vel res mutuatas in specie, vel earum pretium pro tempore redditionis acceptum.

Non est tamen eadem ratio de pecunia, & frumento, vino, oleo, ac similibus rebus, quæ usu consumuntur. Nam si Rex mutaret pretium pecuniæ: & eo tempore, quo monetæ plus valebant, acciperem centum aureos, non tenor reddere postea, nisi centum aureos, quamvis minor sit copia monetæ. Ratio est, quia in pecunia pretium non distinguitur in alijs rebus. Ac proinde qui mutuavit pecuniam, non mutuavit aurum, & argentum, sed pretium: qui vero mutuavit vinum aut oleum, mutuavit vinum, & oleum, non vero eorum pretium. Quoniam vero (vt infra dicam, cum me rogaueris de vitura cambij) moneta iuxta metalli substantiam etiam considerari potest, & tunc vendi, locari, & mutuari: si in hac acceptione mutuetur, tenetur mutuatarius, non quo ad pretij, sed quo ad substantiæ æstimationem respondere mutuantis, vt notum est, quoniam non pretium pecuniæ, sed pecuniæ substantiam mutuavit.

16 QVÆST. Ad quarum restitutionem rerum tenetur usurarius? RESP. Ad omne acceptum ultra sortem. Insuper ad iacturam lucri cessantis, erga eum qui vt usuram solueret, negotiationem non exercuit. Tertio ad damna emergentia, erga eum, qui coactus soluere usuras, res suas maiori pretio dissipauit, quam valerent, vel quid simile damnum ex solutione usurarum pertulit. Quarto fructus, quos collegit de re ex se frugifera, qua usuræ solutæ sūt, vt ex domo, agro, vineo, oliuero, & similibus.

17 QVÆST. Ex quibus bonis usurarij faciendæ est restitutio? RESP. Dico primo Si res per usuras accepta adhuc extat, ipsamet est restituenda, apud quæcumq; sit. Dico secundo. Si res ab usurario habita, & empta pecunijs usurarijs vendatur, vel donetur, ipse vero usurarius alia habeat propria bona tempore donationis, aut venditionis, ex quibus soluere posset usuras, ipsa res vendita, vel donata, tuto potest emi, accipi, & retineri, ac iterum vendi, & dissipari. Et quamvis usurarius, vel ex inopia, vel ex malitiâ usuras nõ soluerit, talis restitui minime tenetur. Ratio est, quia illa venditio, vel donatio ex bonis usurarij iuste

possessis facta censetur. Et hoc maxime aduertendum ad dotem filiarum vsurarij accipiendam & retinendam. Dico *tertio*. Si vsurarius non habebat alia bona propria ex quibus soluat vsuras, sed omnia, quæ habet per viam acquisita sunt, quæcunque dederit, vel vendiderit aliena sunt, & domino restituenda. Casum excipias, cum in dando, vel vendendo non minuit, imo auxit facultatem soluendi vsuras, vt cum vendit ad lucrum, vel reddit pretium obsequiorum famulis, qui rem domi curant & augent. Non assequor tamen veritatem opinionis Toleti. *lib. 5. cap. 35.* & Nau. quem citat, affirmantis posse vxorem, & filios vsurarij moderate viuere ex rebus per vsuras comparatis, licet vsurarum solutionem mutent, moderato victu, & vestitu. Crediderim (pace doctorum tantorum) falsam esse opinionem, vt tunc enim non minus tales obligari ad vitam alio modo alendam, aut in paupertate degendam, ac filios, vxores, & que furum.

18 *QVÆST.* *Qui obligantur restituere vsuras?* *RESP.* In primis tenentur ad vsurarum restitutionem non solum qui vsuras acceperunt, sed multi, qui non acceperunt. *In primis*, princeps, & iudices, qui vsuras vsurarijs accipiunt, dicant. *Deinde*, aduocati, & procuratores, qui scienter defendunt vsurarios. *Tertio*, Notarij, qui scribunt scienter fictos contractus vsurarios, ex quibus acquiritur repetendas vsuras, quod non acquireretur, si facerent veros contractus vsurarios, nam eo ipso nulli essent. *Quarto*, testes, qui scienter similibus contractis fictis adhibuerunt. Omnes hi in solidum obligantur, si vsurarius non restituat. *Quinto*, serui vsurariorum, qui nomine vsurarij, dant, & exigunt vsuras. *Sexto*, qui dant consilium efficax alicui, vt fiat vsurarius.

19 *QVÆST.* *Quomodo se debet habere confessarius cum vsurario publico?* *RESP.* Vsurarius publicus non est a peccatis absolendus, nec communione, alijve sacramentis reficiendus: quo ad restituat, & resipiscat. *cap. Quamquam de vsuris, lib. 6.* quod si non potest totum, reddat partem, & de reliquo det sufficientem cautionem per pignora, vel fideiussores. Quod si nec hoc modo potest restituere, iuret se restitutum, cum primum poterit.

20 QVÆST. *Qua pœna lata est contra usurarium publicum mortuum non solutus usurus?* RES P. Carentia sepulturæ in loco sacro: & qui eum sepelit, eo ipso est excommunicatus, cap. *Quanquam de usur. lib. 6. vbi renouatur excommunicatio lata in Clem. 1. de sepul. reseruata Episcopo.* Hæc autem pœnæ intelligendæ sunt de usurario mortuo in culpa retinendi vsuras. Quia cum potuit soluere in vita, saltem ad mortis articulum vicinus; eas testamento reliquit: qui quidem in lethali decedit, vt reliqui, qui omittunt debita soluenda post obitum.

21 QVÆST. *Quomodo se gerere debet cum usurario occulto confessarius?* RES P. Vt se habet cum alio debitore secreto, qui quidem absolendus est, si proponat se restitutum, detque signa standi promissis: Si vero talis sit in articulo mortis, melius esset exigere solutionem ante absolutionem. Si tamen solutionem relinquit testamento, & hæredes sunt veræ fidei, tuto potest absolui.

22 QVÆST. *Licetne sumere ad vsuras?* RESP. Sumere ad vsuras, vt verba sonant, est intrinsece malum, & ideo in nullo euentu licet. Veruntamen, vt est in vsu sumere ad vsuras, hoc est mutuum petere ab eo, qui non vult mutuari, nisi sub vsuris, aliquando licet. Quia ego mutuum peto, ex malitia vero mutuantis vsuræ exiguntur. Licet igitur in primis cum quis est in extrema; aut saltem in graui necessitate, & vsurarius est expositus ad vsuras. Nam mutuarius mutuum tantummodo petit, & solum intendit incurrere propriæ indigentia. Quod nullum est peccatum, vt docet D. Thom. 2. 2. *quasi. 68. art. 4.* & cum eo omnes. Deinde, cum quis est in extrema necessitate, & vsurarius non vult ei succurrere nisi sub vsuris. Est enim consulere minus malum, ad euitandum maius. Quod licet ex communi doctrina ad 1. 2. D. Thom. Minus enim malum est dare sub vsuris, quam pauperi extreme indigenti eleemosynam denegare.

23 QVÆST. *Si vsurarius sit expositus ad mutuum, non dandum, nisi sub vsuris, licetne absolute mutuum petere sub vsuris?* RES P. Absit verbo inuidia, liceat, nec requiruntur plura verba, quam petere mutuum eo modo quo ille paratus est tradere: nostrates vocant, *Darao, ganho.* Interueniente tamen rationabili causa vt *supra* dixi.

24. **QVÆST.** Est gravis dubitatio, an mercator ratione solius lucri ex pecunia, negotiationi exponenda, possit ab usurario exposito pecunias ad usuram accipere? **RES P.** Si mercator alia via, & ratione vitam alere nequeat, nisi negotiando, nec pecunias negotiationi exponendas aliunde habeat, licite poterit ab usurario pecunias accipere. Ita Dñi Thom in oppositum asserentem, interpretatur Tolet. lib. 5. capit. 37. Intelligendus etiam Sot. lib. 7. inst. quæstion. 1. artic. 7. 1. licet liberius loqui videatur.

De Usura in contractu societatis. §. 2.

- 1 Quatuor sunt species contractus societatis.
- 2 Quæ conditiones requiruntur ad primam speciem.
- 3 Quæ conditiones requiruntur ad secundam speciem.
- 4 De contractu assicuracionis.
- 5 Quæ conditiones requiruntur ad tertiam speciem.

1 **QVÆSTIO.** Quot sunt species huius contractus? **RES P.** Tres. Prima, cum uterque contrahens, & pecuniam, & industriam apponit. Secunda, cum vnus pecuniam, & alius industriam. Tertia, cum vnus animalia tradit, alius eorum alendorum curam suscipit.

2 **QVÆST.** Quæ conditiones requiruntur ad primam speciem? **RES P.** Tres. Prima, vt negotiatio sit licita. Secunda, vt singuli exponantur, & periculo, & lucro. Tertia, vt lucrum proportionaliter diuidatur, ponderata pecunia, industria, & labore, quæ quisque adhibuit.

3 **QVÆST.** Quæ conditiones requiruntur ad iustitiam secundæ speciei? **RES P.** Dux, Prima, vt quisque sit expositus ad perdendum capitale, quod apponit. Secunda, vt proportionetur lucrum perdendi capitale.

4 **QVÆST.** Estne aliquod remedium ad capitale semper saluum, & incolume seruandum? **RES P.** Est contractus assicuracionis. Qui cum fieri possit, cum tertio, potest etiam fieri cum eodem socio, vt iam tenet communis opinio, quam docuit Caiet. opusc. 16. quæ. 11. Nauar. cap. 17. numer. 25. & Tolet. lib. 5. cap. 41. contra Sot. 6. inst. quæst. 7. art. 1. ult.

5 **QVÆST.** Quæ conditiones requiruntur ad iustitiam tertie speciei? **RES P.** Vt animalia pereant ipsi domino.

De censuum vfura. §. 3.

- 1 Quid est census.
- 2 In quo differt census à locatione, & emphyteusi.
- 3 Quotuplex est censu.
- 4 Quæ conditiones requiruntur ad iustitiam huius contractus.
- 5 An ad censum requiratur certa res, supra quam ponatur.
- 6 De censu redimibili.
- 7 Vtrum valide sint in hoc contractu asscuratio- nes, & apotecationes persona, ac bonorum om- nium.
- 8 Quod sit iustum pretium census.
- 9 An licitum sit penam apponi in hoc contractu.
- 10 Quæ conditiones apponuntur in hoc contractu.

1 **Q**UÆSTIO. Quid est census? R E S P. Est ius exigendi pensionem de re utili alterius, id est, ex fructibus quos res aliqua, apud alterum facit.

2 **Q**UÆST. In quo differt census à locatione, & emphyteusi? R E S P. Differt in hoc, quod in locatione & emphyteusi dominium remanet penes eum, qui dat rem locationi, & emphyteusi, soluique vsus est locantis, ad tempus quidem in locatione, perpetuus vero in emphyteusi. In censu vero dominium remanet penes eum, qui rem suam censui subijcit, & ex vsu quo utitur soluit pensionem. Itaque in emphyteusi, & locatione, non habet domini- um ille, qui soluit pensionem, in censibus vero maxime. Et ideo in emphyteusi cum non soluitur pensio, res pen- sioni obnoxia redit ad dominum, cui soluitur pensio. L. 2. de iure. emphyt. Non vero in censu, sed tantum præci- piuntur restitui omnes pensiones. cap. Constitutus. de reli. domibus.

3 **Q**UÆST. Quotuplex est census? R E S P. Diuiditur in primis in resignatiuum, & consignatiuum. Resignatiuus est, cum quis rei suæ dominium alteri transfert, retenta sibi

sibi

sibi aliqua fructus pensione. *Consignatiuus* est, cum quærento dominio rei suæ partem aliquam fructus in quem transfert. Præterea, quidam sunt perpetui, quidam temporales. Ex perpetuis, quidam redimibiles, quidam irredimibiles. Redimibiles sunt illi, à quibus ille, qui soluit, se potest liberare, si reddat pretium, quo emptus est census. Irredimibiles, à quibus nulla datur libertas. Verum tamen hi post decretum Pij Quinti omnino sublati sunt. Rursus temporales quidam ad certum tempus, quidam ad incertum. Rursus alij fructuarij, quorum pensio soluitur fructibus, alij pecuniarij, quorum pensio soluitur pecunia.

4 *QVÆST.* *Quæ requiruntur ad iustitiam huius contractus?* *RESP.* Requiritur *in primis*, ut res supra quam imputatur census, vere sit apud venditorem: alioqui esset contractus, & usurarius, ut decernit Pius Quintus. *Secundo* requiritur, ut res illa, vere reddat illos fructus, quos ius emitur, ijque non sint alijs censibus iam additi, ut decernit idem Pius Pontifex. *Tertio* requiritur, si res illa pereat, vel fructus eius absque culpa venditoris, emptor non possit percipere fructus. Ratio est, quia iste contractus, est quædam emptio, & venditio, res non emptæ, & venditæ, perit in iacturam ementis. *Quarto* requiritur, ne venditor obliget emptorem ad recipiendum: tunc enim est mutuum virtuale, & usura palliatæ percepto fructuum lucro, salvo capitali. Ita omnes Doctores. Vnam conditionem adnotarunt Sor. 6. *inst. quæst. 5. art. 2.* & Tolet. *lib. 5. cap. 49.* circa censum redimibilem ad certum tempus, ut scilicet pensio non excedat capitale, sicut illo tempore, ut emas decem aureis, non recipias pensionem undecim aureorum. Veruntamen hæc conditio parum necessaria videtur, quia qui redimere potest, non obligatur redimere, verum libertati solvendi relinquitur, & ideo non capit undecim pro decem, sicut tunc tempore, ex natura rei, ut loquatur Logici, quia aliter unde potest non capere.

5 *QVÆST.* *Requiritur ne, ut census ponatur super certam & determinatam rem?* *RESP.* Si loquamur ex natura contractus, minime, modo tamen ex decreto Pij Quinti, requiritur.

8 QVÆST. *Requiriturne ad censum redimibilem, ut redimatur per partes?* RESP. Non requiritur. Fas est tamen ita nullum redimibilem facere, & ita decreuerunt Martinus in suis Extrauagantibus.

7 QVÆST. *Licetne emere censum super rem certam, & fructus. & cum venditore contrahere de asssecuratione eiusdem rei, & fructuum, apotecando ad id personam & omnia sua bona?* RESP. Omilla natura contractus secundum se, modo ex decreto Pij Quinti damnantur istæ apotecationes, ac decernitur vt si res aut fructus rei, censui subiectæ peccat, venditor non teneatur pensionem soluere.

8 QVÆST. *Ex quibus capitibus colligi potest pretium iustum census?* RESP. In primis ex Lege Principis, si de hoc lata sit. Deinde ex consuetudine communi apud diuites, & inopes sic vendendi census. Si autem lex & consuetudo deficiat, attendenda est similitudo loci ad locum, quo ad legem consuetudinemque seruata, & standum consuetudini, legique similis vrbs, aut loci, aut regionis.

9 QVÆST. *Licetne pœnam apponere in hoc contractu?* RESP. Licet quidem. Et ita seruatur in *L. Tauri* 68. vt talis pœna exigatur, duæ requiruntur conditiones. Prima, vt venditor culpa sua non soluerit pensionem, non enim pœna apponitur, vbi non fuit culpa. Secunda, vt pœna sit proportionata culpæ.

10 QVÆST. *Quæ conditiones alie apponi solent in hoc contractu?* RESP. In censu semper redimibili solet apponi, ne per tres proximos annos redimatur. Deinde nisi redimatur intra tres primos annos, maneat irredimibilis. Prima conditio licita est. Secunda, illicita post decretum Pij Quinti, qui inualidat census irredimibiles.

De Vtura cambij. §. 4.

- 1 Quid est cambium.
- 2 Quot sunt species cambij.
- 3 De cambio per minutum.
- 4 De cambio sicco.
- 5 De cambio per litteras.

1 QVÆST.

QUÆSTIO. *Quid est cambium?* R E S P. Est permutatio negotiatoria numismatis, pro numismate.

2 **Q**UÆST. *Quot sunt species cambij?* R E S P. Quatuor. *Prima*, per minutam, cum quis dat pecunias maiores, pro minoribus cum lucro. *Secunda* siccij cambij, cum campfor dat alteri pecunias in hoc loco reddendas post aliquod tempus cum fœnore, prout valuerint in aliquo loco distant, tempore solutionis. *Tertia* species appellatur cambium per literas, & fit cum quis dat pecunias campfori, vt eas accipiat in aliquo loco ab agente campforis. *Quarta* species appellatur cambium reuocabile, cum è contra campfor dat alicui pecunias hic, vt eas suo socio alibi, & ob hanc permutationem accipiat pecuniam.

3 **Q**UÆST. *Circa singulas cambij species aliqua terrena res, atque in primis de cambio per minutum. Licetne aliquando ex pecunia recipere lucrum?* R E S P. Si pecunia, vt quoddam metallum est, consideretur, potest locari, vendi, commutari, ac pati alios contractus, vt res omnes aliam in aurum, quamuis Regis stemmate fiat pecunia, non mittit, quod sit aurum, & vt tale, potest lucrari aliud, si locetur, vendatur, commutetur pro alia minus pretiosa materia, pro minus pulchra, & antiqua, pro alia minus ab hominibus concupita. Si tamen pecunia conficiatur, vt insignita Regis imagine, non licet legaliter eius valorem augere, potest tamen maior commutari pro minutiore cum lucro, secundum omnes Doctores.

4 **Q**UÆST. *Circa cambium siccum die, quot modis fit, & qua iura committitur in eis?* R E S P. Fieri solet quatuor modis: *Primum*, cum campfor dat pecunias ea conditione, vt soluantur iuxta valorem, quo valuerint alibi certo loco, vt dat Romæ recipiendas iuxta valorem earum in talibus nundinis Venetiarum. Et in hoc cambio, si vterque campfor, inquam, & acceptor pecuniarum se exponat periculo minoris, vel maioris pretij, nulla committitur iuris iurata, cum equalis sit valoris incertitudo. Vt tamen fieri solet hoc cambium, vsura palliata est, quia campfor scilicet eas pecunias plus valituras in nundinis, ad quas eas dat. Fit *Secundo* cambium siccum, cum campfor dat hic pecunias

pecunias accipiendas à suo socio in alio loco distante, nomine tenus, quia re vera hic eas accepturus est, & forsitan alibi non habet correspondentem. Hic contractus usurarius est. Vnum aiunt Caiet. *opuso. de camb. cap. 1. & Nau. cap. final. de usur. num. 25.* non esse contractum usurarium, cum re vera campfor est paratus illas pecunias accipere alibi, sed qui petit, vult eas reddere hic. Ratio eorum est, quia cessat lucrum. Arbitror tamen distinctione opus esse: si enim alij sint, quibus possit illas pecunias ita dare & accipere, & lucrum reportare, bene est, quia datur verum lucrum cessans; si vero non sint, usurarium est illud lucrum, quia est verum lucrum palliatum. *Tertia* species cambij fidei est composita ex cambio, & recambio. V. G. dat campfor centum Petro soluendum Venetijs, vbi nec Petrus habet unde soluat, nec forsitan campfor socium, qui accipiat. Rursus tempore statuto ad soluendum, fingit Petrus (quod re vera erat) se non habere, unde soluat Venetijs, habere tamen Romæ, & iterum recambit ad Romam, quasi accipiat iterum pecunias Venetij Romæ soluendas. Contractus usurarius est duplici usura, vt claret, quia contractus fictus, & mutuum virtuale.

5 QVÆST. *Circa cambium per literas dic, quomodo fit, & qua requiruntur ad illius iustitiam?* R E S P. Suppono ex triplici causa posse pecuniæ valorem augeri. Vel scilicet ratione legis. Vel ratione pretiosioris, & purioris materiz, qua constat, aut ponderis; propter quod alibi plus valet quam hic. Vel ratione copiz, aut inopiz pecuniarum. Et in hac tertia radice solum est usura, cum à mercatoribus fit monopolium, hoc est collectio pecuniarum apud certos mercatores sibi ipsi constituentes, vt nõ nisi tali pretio cambiant. Vel cum campfores simulant pecuniarum inopiam. Ratio est, quia tunc interuenit fraus, & dolus. Fit autē *Prima* species cambij per literas, cum datur hic maior copia pecuniæ in ratione metalli, & alibi recipitur minor in copia monetarum, sed æqualis in pretio, quia ibi plus pecunia valet. Hoc cambium est iustū. *Secunda* species est è contra, cum Petrus dat campfori centum aureos, vbi minus valent, recipiendos alibi, vt magis, soluto pretio. Qua in re nulla cernitur iniustitia.

De

De rebus inuentis. §. 5.

- 1 Quot sunt genera rerum inuentarum.
- 2 Cuius sunt res quæ nunquam dominum habuerunt.
- 3 De thesauris inuentis.
- 4 De bonis habitis pro derelictis.
- 5 Cuius sunt bona habitata pro derelictis.
- 6 De bonis in mare proiectis.
- 7 De bonis inter peripsema, seu inter sordes domus inuentis.
- 8 De animalibus inuentis.
- 9 De rebus inuentis pro via, seu loco publico amissis.
- 10 Quid circa res inuentas pro via, & loco publico amissis possit lex humana statuere circa eorum distributionem in pauperes.
- 11 A quo facienda est distributio supradictorum bonorum in pauperes.
- 12 Quid circa hanc distributionem possint statuere Constitutiones synodales Episcoporum.
- 13 In quos pauperes facienda est talis distributio.
- 14 Quantum peccat, qui talia inuenta bona non distribuit pauperibus.
- 15 Quæ obligatio pauperes manet in quos facta est dicta bonorum distributio.
- 16 Facta distributione si dominus compareat, est ei reddenda distributa pecunia.

QUÆSTIO. Quot sunt rerum inuentarum genera. **R**ESP. Quatuor. Primum earum, quæ nunquam dominum habuerunt. Secundum earum, quæ temporis longinquitate dominum habere desierunt. Tertium earum, quæ contemnite eas domino, pro derelictis habentur. Quartum earum, quarum dominus cum vera existat, ignoratur. Ita D. Thom. 2. 2. quæst. 66. art. 2.

2 QVAEST. Res, qua nunquam dominium habuerunt, eius sunt. RESP. Stando in solo iure communi, & naturali, sunt primi capientis. Ita constat ex §. Item lapilli. Inst. de rer. diuis. Ita colligunt Doctores cum D. Thom. proxime cit. & Sot. in 4. dist. 45. quæst. 3. art. 5. Nau. cap. 17. num. 117. Secundum vero ius peculiare regnorum aliter dicendum. Nam in hoc regno Lusitaniæ, quinta pars metallorum, quæ ex inuis venis detrahuntur, Reg de cernitur, omnibus expensis libera par. 1. Extrauag. tit. 6 L. 5. in qua Extrauagant. limitatur Lex lib. 2. Ord. tit. 15 Hæc autem lex obligat ante iudicis sententiam, quia præceptiua est, non pœnalis, vt dicimus in propria materia.

3 QVAEST. Quid censes de thesauris? RESP. Præmittam thesauri definitionem. Est quædam depositio pecuniæ; cuius prætemporis longitudine iam dominus non extat. Ita definitur L. unica. ff. de acquirend. rer. dom. L. 1. Cod. de thesaur. lib. 10. Pro pecunia intelligo etiam vasa aurea, & argentea, statuas, & quæcunque mobilia pretiosa. Sunt igitur iure naturali thesauri primi inuentoris. Verum ex consuetudine Regi acquiruntur. Ita Palud. in 4. dist. 15. quæst. 3. D. Anton. 2. p. tit. 1. cap. 15 §. 2. Cou. regul. pec. Quæ consuetudo seruetur ad vnguem, licet leges huius Regni de solis metallorum venis expresse loquantur, approbantes hanc consuetudinem lib. 5. Ordin. tit. 96 & lib. 2. tit. 15. L. 15. & Extrauag. p. 5. tit. 6. concedentes facultatem inquirendi venas metallorum præterquam in transmontana regione. Imo præmia inuentori proponentes addita tantum quinta parte Regi. In alieno fundo, nemo thesauros inquirere potest domino inuito, L. Nemo. Cod. de thesaur. lib. 10. Et inuentus thesaurus est totus domini agrorum. Si vero casu Thesaurus inueniatur, dimidia pars est inuentoris, dimidia vero domini agrorum. §. The. Inst. de rerum diuis. tradit Gomez. L. 45. Tauri. num. 51. Cou. regul. peccat. ad finem. Alienus vero fundus appellatur, & est ille cuius solum vtile dominium inuentor habebat ex contractu aliquo emphyteusis, vel locationis, vel depositi, non tamen si illud possidet in pignus dotis. Eadem medietas debetur Ecclesiæ, si in loco sacro. Debetur & communitati, seu Reipublicæ, si in loco

Communitatis, ad eam facultate, inquinatur, & inuenitur. Si vero in proprio fundo thesaurus reperiatur, tunc erit solius inuentoris. Vnde colliges leges consuetudinem interpretantes de additione thesaurorum rebus, loqui de thesauris, qui in locis nemini subiectis perierunt.

4 QVAEST. *Qua bona habentur pro derelictis?* RES. In primis, quæ quis nihili faciens à se reijcit, ita ut plus in suarum rerum numero reponi nolit. Ita dicitur §. penult. *Instit. de rerum diuis.* Deinde, quæ perierunt, nec tamen quæruntur à domino, sciente se futurum inuenturum, si velit.

5 QVAEST. *Bona pro derelictis habita, cuius sunt?* RES. Iure gentium, & civili sunt primi capientis. Ita §. *prim.* *Instit. de rerum diuis.* L. 1. & alijs. ff. *pro derelictis.* Doctores communiter, quos affert Gab. in 3. *disput. quest. 3.*

6 QVAEST. *Bona, qua nauigantes necessitate coacti ad se reprojiciunt, suntne habenda pro derelictis?* RES. Non. Ita statuitur sapientissime iure Cæsareo, quod tenentur *Couar. reg. pec. §. p. 3. & num. 5. Nau. cap. 14. numer. 117.* Statuitur iure canonico, & excommunicantur ista capientes, & retinentes, cap. *Excommunicamus. De raptoribus in 6. & in Cœnæ Bulla.* Quæ veritas intelligenda, est circa illa bona, quæ nunquam domini erant quæ sunt. Ratio est, quia coacti illa amittunt, non derelinquunt. Atque etiam circa illa bona, quæ peritura erant, si non caperentur, cum capta sunt absque probabili vitæ periculo, ita omnes cum Sylo. *verb. Naufragium num. 2. Art. capit. 17. num. 98.* Dixi (absque probabili vitæ periculo) quia multi sunt, qui affirmant huiusmodi res esse illorum, qui eas saluas reddidit cum mortis discrimine, esseque dominum irrationabiliter inuitum, si inuitus eas habere sinat. Verum multa faciunt contra hanc sententiam. In primis textus *L. Pomponius. ff. de acquirend. rerum domin.* ius hæc sunt verba. *Si naufragio quid amissum sit, nemo propter timor nostrum esse desineret.* Præterea, tantum esse vitæ periculum à fera prædam eripere, vel à sicarij manibus rebus furto ablatam, quantum est naufragantium bona à feris liberare: sed nemo dixit captum à fera, vel à

cuperatum

cuperatum à sicario fure esse capientis & recuperantis; imo oppositum decernitur in *l. Pomponiuscitat.* & ex Rubrica, & Gloss. eiusdem legis aperte colligitur; ergo & c.

7. QVÆST. *Quid censes de rebus inuentis in sordibus & domo eiectis, & ad communia sterquilinia missis?* RESP. Res parui ponderis, & momenti, vt feræ veteres, clauī, clauēs, & id. genus alia, habenda sunt pro derelictis, & primi capientis. Res vero maioris æstimationis, vt aureæ argenteæve moneræ, annuli, & similia; minime. Idem dicendum est de ijs, quæ alluione fluminum adducuntur de loco, ad locum. Ita aperte docet D. Ant. 2. p. tit. 1. cap. 15. §. 2. Gab. in 4. dist. 15. quest. 8. ad finem. Angel. verb. inuentum Iason L. si quis nec. Bal. in rubrica de rer. diuis. Nau. ca 17. num. 296. Sed his inuentis copiose agitur *Institut. de rer. diuis. §. Præterea*, quod pro alluione; Ideo ibi videat qui optauerit.

8. QVÆST. *Quid decernis circa animalia inuenta ignotæ domini?* RESP. Quod decernitur in legibus cuiusque regni. In hoc vero nostro Lusitano lex est, *libr. 3. Ordin. tit. 76.* quam ab inuento, corrupto vocabulo, nostrates, maternæ lingua vocant (*Do vento*) quæ decernit, vt qui animalia perditâ inuenerit, dominum quærat, quem si intra quinque dies non repererit, regio publicano denunciet. Decernit præterea, vt publicanus diligentem faciat inquisitionem domini; quo non inuento intra quatuor menses, ita iudicē approbante, & iudicante, sub præconis voce illi adiudicentur, tam firmo dominio, vt licet dominus postea compareat, nihil illi debeatur. Dico igitur istam legem esse seruandam, obligarique in concieptia, tam inuentorem ad denunciandum publicano, quam publicanum, ad adhibendam inquisitionem: & vtrumque teneri ad restitutionem, si id, quod sibi præcipitur, præ avaritia non recte peragat. Inuentor quidem teneretur restituere publicano: publicanus autem domino.

9. QVÆST. *Quid censes de re casu pro vijs, aut alijs locis publicis inuenta?* RESP. Sane anceps hæreo, & vt aiunt, in biuio sum consilij præ sententiarū multitudine: duas breuissimè referam. *Prima* asserit huiusmodi res inuentas, facta dili-

genti inquisitione domini, eoq; non inuento, esse ipsi inuentoris, inuentoremque eas tuto in conscientia retinere posse. Ita Sarment. Nau. Instruct. quos refert, & requiritur Rod. verb. rest. §. 3. in eam propender Sot §. iust. q. 3. art. 3. ad 2. qua de re latissime Henric de Indulgent. ca. 34. num. 1. Secunda sententia asserit huiusmodi bona distribuenda esse pauperibus, si facta diligenti inquisitione verus dominus non inueniatur. Ita Cou. in regul. p. 3. §. 1. numer. 2. & 3. Nau. cap. 17. num. 7. Mitto alias sententias, ne rædio sim. Dico primo. Non est decretum in iure Cæsareo, aut Pontificio, vt huiusmodi bona distribuatur pauperibus. Nullum enim inuenitur tale ius. Nam ca. Cum tu de usuris: loquitur de restitutione incertorum bonorum illicite, & iniuste acquiritorum, veluti per furas. cap. vero, Sicut dignum de homicid. loquitur de iure naturali, seclusa dispositione iuris positiui, huiusmodi incerta, & inuenta bona pauperibus, aut alijs pijs operibus eroganda sunt. Probatur efficaciter, quoniam bona quæ dominum habent, eidem sunt meliori modo restituenda: sed hæc bona dominum habent, & in illius utilitatem pauperibus erogari possunt; ergo, &c. Minor, quæ rei vertitur cardo, ostenditur. Quia nequaquam quadrat rationi, vt ex eo tantum quod dominus ignoretur, rei suæ dominium perdat. Dico tertio. Me cum duobus positis discrepantibus admodum sententijs, partim consentire, partim pugnare. Nam cum prima sententia assumpto fundamento, nimirum non esse decretum in iure, vt in pauperes fiat horum bonorum distributio. Cum secunda pugno in eo, quod affirmat ita esse decretum.

10 QVÆST. Potuiffe iure humano decerni, vt huiusmodi inuenta pauperibus distribuatur? RESP. Potuisse arbitror, tam iure Pontificio, quam Cæsareo. De iure Pontificio nemo negat, & ratio probat. Qui stando in iure naturali, illa incerta bona sunt pauperum, vt ostendi in secundo dicto; & constat ex cap. Vero sicut dignum, de homicid. Ita enim textus (non debuerat aliena pauperibus erogari, cum ipsa potuisset eis, quorum fuerint; restituere) ergo si domini veri non fuissent, erogari potuissent; ducto argumento à contrario sensu. Summus vero Pontifex esse patet

pater pauperum, poterit igitur proprijs decretis illorum ius stabilire. De iure Cæsareo dubitat Cou. *reg. pec. 3. p. §. 1. num. 2. & 3.* Cassianus *dub. 4. §. 1.* sufficienter hæsitationem suadet hoc argumentum. Lex civilis duobus tantum modis potest transferre rerum dominium, nimirum, aut in pœnam, aut in præscriptionem: sed hæc bona incerta non possunt transferri in pœnam, quia pœna supponit culpam, qui vero amisit, sine culpa amisit. Non præscriptione, quia præscriptio requirit bonam fidem: qui vero res alienas inuenit, probe scit esse alienas, ergo &c. His non obstantibus probo dictum. Quia ista bona sæcularia spectant ad bonum alicuius Reipublicæ: sed princeps ob cõmune bonum potest à quouis ciue aliquid auferre, vt patet in tributis, quæ legibus decernuntur, ergo &c. Huius causæ non meminit Couarr. & ideo suæ hæsit opinioni.

11 QVÆST. *A quo facienda est distributio horum inuentorum bonorum?* RES P. Multorum fuit opinio faciendam esse per solum episcopum. Ita Host *cap. cum tu de usur. cap. cum sit. de iud. & in sum. de pœnit. cap. finali.* Ioannes And. *cap. 51. Epist. de pœnit. & remission. in sexto, & regul. pec. de reg. iuris.* Panorm. *cap. cum sit. De iud. Gloss. Clement. 1. de privileg. verbo (aliorum.)* Probant suam sententiam ex textu duorum capitulorum, ex textu nimirum capituli, *Cum sit. de iudic. & ex textu capituli, Quamquam. de usur. in sexto.* Verum tamen hi textus loquuntur de pecunijs iniuste ablati per Iudæos, & vsurarios, & ad eas distribuendas requiritur Episcopi auctoritas, nec possunt eas eidem Iudæi, & vsurarij raptores per se ipsos distribuere. Dicendum igitur talem distributionem posse ab ipso inuentore, vel ab alia quavis priuata persona fieri. Ita Sot. *in 4. lib. 15. quæst. 2.* Ricard. *ibi. art. 5. quæst. 4.* Sylu. *rest. 3. qu. 5.* Nauar. *cap. 17. num. 92.* Med. *quæst. 3. de rest. cap. 10.* Archid. *cap. de testib. Angel. rest. 2. §. 2.* Rosella *eod. verb. §. 1.* Gab. *in 4. dist. 15. quæst. 2. cum pluribus, quos referunt.* Addit vero Sylu. Nau. Angel. Rosella. Gab. non posse Episcopum prohibere debitori, ne ipse per se distribuatur, eamque solo Episcopo reservare, Probat, quia nullus datur textus qui Episcopo huiusmodi potestatem concedat.

12 **QVÆST.** *Maiorem dubitationis ansam præbent Episcoporum constitutiones huiusmodi distributionem sibi reservantes. Quomodo igitur intelligenda est huiusmodi reservatio?* **RESP.** Quo ad absolutionem peccati mortalis, quod commissum fuit in acceptione, vel rei inveniæ retentione. Quod si pœnitens confiteatur ante distributionem, non est absolvendus, nisi prius optima fiat distributio. Si vero confiteatur post distributionem, absolvatur. Quia ratio reservationis erat, ut optima fieret distributio, quæ si iam facta est, nulla relinquitur reservatio.

13 **QVÆST.** *In quos pauperes facienda est distributio?* **RESP.** Pauperum nomine etiam veniunt Xenodochia, monasteria, pia opera. Pauperes vero non intelliguntur pauperiores, aut meliores, sed ij, qui considerata status conditione, graui inopia laborant. Atque in pauperum numero etiam intelligitur ipse inventor si pauper est, notavit Caiet. 2. 2. quæst. 62. art. 2. ad 3. & cum eo omnes communiter.

14 **QVÆST.** *Peccatne contra iustitiam, qui pauperibus licitis, huiusmodi inventa bona in non pauperes distribuit?* **RESP.** Peccat, & tenetur restituere, ut etiam ille, qui ementita paupertate ista bona accipit.

15 **QVÆST.** *Qua obligatio pauperes manet, quibus hæc distributio facta fuit?* **RESP.** Iuxta Nau. cap. 17. num. 93. manet onus orandi pro domino rei inventæ. Verum id ex consilio, & æquo, non autem ex præcepto, quia nullus extat.

16 **QVÆST.** *Per hanc distributionem itane dominium comparatur, ut licet postea verus compareat dominus, nisi illi beatur, tam ex parte distribuentis, quam ex parte accipientis?* **RESP.** Maxime, cum bona fide illam consumpserunt. Communiter Doctores.

De restitutione eorum, quæ in ludo
acquiruntur. §. 6.

1 *Quid sit ludus.*

2 *An acquiratur dominium supra pecuniam in ludo vetito lucrata.*

- 3 An dato, quod non acquiratur dominium pecunia in ludo vetito lucrata, possit ipsa pecunia retineri à lucrante.
- 4 An ludens ludo vetito possit denegare pecuniam lucranti.
- 5 An possit illam pecuniam retinere, donec lucranti adiudicetur in iudicio.
- 6 Qui restituere tenetur, quæ in ludo lucratus est.
- 7 De lucrantibus, qui sua alienare non possunt.
- 8 An possit quis plus lucrari, quàm habeat ad perdendū.
- 9 De compensatione in ludo.
- 10 Quæ fraus obligat in ludo ad restituendum.

QUÆSTIO. Quid est ludus? R E S P. Est conventionalis contractus, quo inter se ludentes conveniunt, ut cui forte, alea, vel tessera contigerit, teneatur alteri propositam pecuniam reddere.

QUÆST. Quæ in ludis prohibitis acquiruntur, transeuntne in verum dominium lucrantis? R E S P. Scio rem esse valde cōtrouersam, sed affirmans sententia communior, & certior: eam tenet D. Thom. 2. 2. qu. 32. art. 7. ad 2. Maior in 4. d. 15. quæst. 13. Gab. ibidem. quæst. 13. Castr. 2. de leg. pœn. ca. 2. Med. de rest. qu. 22. Sot. 4. iust. qu. 5. art. 2. & alij, quos refert Couar. regul. pec. 2. p. §. 4. Datur tamen actio repetundarum, in iudicio, ut notarunt Adrian. in 4. d. 15. qu. 11. vbi Ricard. quæst. 8. ar. 8. Paludan. qua. 3. ar. 5. Angel. verb. ludus. Ledes. 24. qu. 8. art. 8. ad finem, & alij.

QUÆST. Qui in ludis prohibitis ludit præsentem pecuniam, potestne illam retinere donec iudicis sententia damnetur lucrans repetundarum? R E S P. Minime. Ita Sot. 4. iust. qu. 5. art. 2. ad finem. Castro ad Med. locis cit. Ratio est, quia illius pecuniæ dominium vere translatum est in lucrantem, & ideo iam est aliena.

QUÆST. Qui in ludis prohibitis ludit credita pecunia, potestne illam denegare lucranti? R E S P. Affirmatiue respondet Cou. & Adrian. citat. Opposita tamen sententia communior est, & vera, nisi hæc ludendi consuetudo vigeat in aliqua regione, qua ibi standum sit, quoniam

iure naturæ tenemur stare promissis, & neminem ledere.

5 QVÆST. *Qui in ludis prohibitis ludit credita pecunia, testne illam retinere, donec repetita in iudicio perdetur adimatur?* RESP. Potest. Nisi pollicitus sit se non repetiturum: vel vsque ad certum tempus soluturum. Finis enim tempore, tenetur stare promissis, & pecuniam restituere Ita Sot. Castr. & Med. *locus citatis*. Ratio est, quod promissio spontanea, alteri facta, de re licita, obligat conscientia.

6 QVÆST. *Qui restituere tenetur, quod ludo lucrato est?* RESP. Omnis ille, qui lucratus est, quod alius alienare non poterat. Talis est filius familias, seruus, monachus furiosus, vxor circa bona, quorum non habet dominium, aut superiorum consensum. Deinde. Omnis ille, qui dolo, & fraude decipiendo, aut vi cogendo ad ludendum, lucrum à collusore comparauit. Qua de re videatur qui, quia perdunt, lucrantes cogunt ad amplius incumbendum aleis, nisi pactum intercesserit expressum, & tacitum de non relinquendo ludo comparato lucro, & pro amittentis arbitrio. Nec mihi videretur audiendum Cardinalis Toletus *lib. 5. cap. 27.* qui solum obligat cogentes, & lucrantes restituere eam tantum partem quam supra quod perdidierant, lucrati sunt, quia tota summa, iam sub lucrantis erat dominio, & tota per vim fuit extorta. Pro fraude vero habenda est versutia, quod quis insignis aleator alium inuitat ad ludendum quod scit ludi esse ignarum.

7 QVÆST. *Quid? Si isti, qui alienare non possunt, lucrati sunt, tenenturne lucrata restituere?* RESP. Tenentur. Quod ut validus sit contractus, debet esse æqua ex vtraque parte conditio. Ita Castren. 2. *de L. pœn. capit. 2. corol. 3.* *Co. reg. p. par. 2. §. 4. num. 4.* Sot. 4. *iusl. qu. 3. art. 2.*

3 QVÆST. *Potestne quis vno iactu, seu, ut nostrates dicunt (huamano) plus lucrari, quam eodem possit perdere?* RESP. Minime, nisi alius sciat inopiam ludentis, & tamen vel animi leuandi gratia, aut auaritiæ, colludere. Tunc enim quasi libera est donatio. Ita Sot. immerito reprehensus Nau. *supra cit.*

9 QVÆST. *Quæ compensatio fieri potest à ludentibus?*

alienare impotentibus: In eodem ludo qui, quod non potest alienare, perdidit, poterit tantum colludere, quousque perditum recuperet. Et eodem modo, quando inuicem, qui alienare non possunt, lucrati sunt. Ita intelligendi sunt Angel. *verb. lud.* §. 8. Sylu. §. & num. 17. Nauar. *cap.* 17. num. 16. Ratio est, quia nemo perdidit, quod alius lucrari non potuit, (loquendo ex natura rei) voluit donare, neque perditæ pecuniæ à se dominium abdicare.

10 QVAEST. *Omnia ne fraus obliget lucrantem ad restitutionem?* RESP. Minime, sed ea fraus, quæ contra iustitiam est. Et ideo simulare optimam alearum sortem, vel dissimulare pessimam alearum sortem, atque istiusmodi simulatione, & dissimulatione fallere collusorem, non obligat ad restitutionem. Crediderim minime etiam obligari ad restitutionem collusores, qui scientes ludum fallacijs, & versutijs tractandum, illi incumbunt, quas quidem fraudes, postea detegunt, & vterque doler à se omnes non fuisse factas. Qualis mos est apud celebriores aleatores.

De Regijs Tributis, & vectigalibus. §. 6.

- 1 Quot sunt genera tributorum.
- 2 Describuntur genera tributorum.
- 3 De materia tributorum.
- 4 An debeatur tributum de re ad proprium usum emptæ.
- 5 Quæ tributa teneatur Princeps restituere.
- 6 De causis ad imponenda tributa.
- 7 An cessante causa, cesset tributum.
- 8 Quod causa tributi debeat esse evidens.
- 9 Quod dubium circa iustitiam causa ad tributa, debet obliget ab ijs soluendis.
- 10 An tributa exigantur à certis tantum personis.
- 11 De publicanis tributorum.
- 12 An in dubio causa teneantur subditi soluere tributum.

- 13 De clericis, ac religiosis tributa soluentibus.
 14 De cisis ad Lusitaniam.
 15 De praestantijs.
 16 Quae tributa tenentur clerici solvere.
 17 Circa quas merces fruuntur clerici hoc privilegium.
 18 Vtrum tributa iusta obligent in conscientia.
 19 An iustum sit tributum cisarum.
 20 Quomodo excusentur mercatores à cisis soluenda.
 21 An mercatores rogati à publicano teneantur aperire veritatem.
 22 An liceat uti dolo, vel fraude ad publicanum fugiendum.

1 QVÆSTIO. Quot sunt genera tributorum? RES.
 Quinque, census, vectigal, portorium, pedagium, gabella.

2 QVÆST. Vnumquodque eorum mihi describe? RES.
 Censur, qui à censendo deriuatur, eo quod debeant singulorum opes censer, vt pro earum quantitate tributa imponantur: vulgo nostrates appellant (*finiar*) vt habetur *L. Forma ff. de cens.* est tributum quod, vnusquisque pro se soluit in signum subiectionis. Patet *L. Aetatem ff. de cens.* Erat olim hic census vsitatus, constat *2. Reg. 27. & Luc. 2.* modo tamen rarius imponitur. *Vectigal* est tributum, quod soluitur de rebus, quae ad aliquem locum exportantur, aut ibi venduntur. Ita Syluest. *eod. verb.* *Portorium* est tributum, quod soluitur de mercibus per mare traiectis in certa quadam domo, quam nostrates vocant, *alfandega*. *Pedagium* (si proprie accipiatur) est illud, quod datur à transeuntibus in certo aliquo loco à Principe constituto, vtpotè in ponte, cymba, portu, & similibus. Ita *cap. Super quibusdam de verb. signif.* *Gabella* nomen est generale, non minus late patens, quàm tributum. Vtrumque enim omnia iura regia comprehendunt.

3 QVÆST. Quae est propria materia tributorum? RES.
 Est res, quae solius negotiationis gratia inuehuntur, & exportantur, *L. omnium. L. vnivers. Cod. de vectigal.*

4 QVÆST.

4 QVAEST. *Debentur tributata pro rebus quæ ad proprium usum effertur?* R E S P. Minime. Ita Caiet. & Sylu. in sum. & Doctores communiter. Nisi aliter obtinuerit rationalis consuetudo, ut notauit Nauar. cap. 13. num. 21. & D. Anton. 3. par. iii. 22. §. 1. vel magni intererit ad utilitatem Reipublicæ: quia aliter eius necessitatibus, subueniri nequit.

5 QVAEST. *Quæ tributa tenetur Princeps tanquam iniuste exacta, restituere?* R E S P. Quæ sine causa imposuit, & sine causa exegit. Ita decernitur. cap. Quia plerique de immunit. eccles.

6 QVAEST. *Quæ causa requiritur ad imponenda & exigenda tributa?* R E S P. Necessitas pecuniarum ad sustentanda onera publica, & decentiam regij status conseruandam. Ita post D. Thom. in opusc. 21. ad Ducissam Barbantia, docent alij.

7 QVAEST. *Cessante causa, cessatne obligatio tributi?* R E S P. Cessat, Ita Caiet. verb. vectigal. & Med. de restit. quest. 14.

8 QVAEST. *Hæc necessitas, & causa debetne esse euidentis?* R E S P. Ad exigenda vectigalia vetera satis est causa dubia. Ita D. Ant. 3. p. titul. 12. §. 1. ca. 4. Sylu. gabel. 3. qu. 3. Probatur euidenter, quia in dubijs melior est conditio possidentis. Noua vero tributa non nisi causa manifesta imponi, & exigi possunt, ac prouide non sufficit causa dubia. Ita ijdem Doctores, & patet, in cap. Prouenit. de censib.

9 QVAEST. *Quæ dubitatio requiritur circa cause iustitiam, ad annullandam tributorum obligationem?* R E S P. Eam, quæ habent Iurisperiti, probi que viri, ac timorati.

10 QVAEST. *Possuntne exigi tributa à certis quibusdam personis, & non ab alijs?* R E S P. Minime. Nam ad publicas functiones, & ad publicas utilitates omnes tenentur, qui expressa lege non inueniuntur immunes. L. omne territ. de cens. L. prima & secunda Cod. de immunit. nemini concedenda. Leg. omne Codic. sine consensu.

11 QVAEST. *Quæ tributa cum dubio causa Rex imponit possuntne publicani exigere?* R E S P. Possunt: nam in dubijs subditi obediendo excusantur, cap. qui culpabiliter. 23. quest. 1.

12 QVAEST.

12 QVÆST. Tenentur subditi soluere tributa, cum de causa imposita? RES P. Maxime, quia in dubijs tenentur subditi parere superiorum iussui.

13 QVÆST. Clerici, religiosi, aut moniales suntne exempti tributis? RES P. Ab aliquibus, cap. *quamquam de cens.* Sed non ab omnibus. Sunt exempti à pedagijs, & quidagijs. Et excommunicantur illa pedagia, & quidagia à clericis petentes. cap. *quamquam de cens. cit.* Nomine vero pedagij, portorium etiam intelligitur, vt notauit Cietan. verb. *excommunicatio, cap. 39.* & Nauar. cap. num. 128.

14 QVÆST. Quid arbitraris de solutione cisarum? RES P. Idem quod de pedagijs, & portorijs, ac proinde illa soluere non tenentur.

15 QVÆST. Quid censet de praestantijs, nostrates Lusitanos vocant, finitas, seu emprestimos? RES P. Caiet. arbitratu posse à clericis exigi, non exigentes cap. *quamquam de cens. in 6.* excommunicari. Ita verb. *excommunicatio.* Illius tamen capituli excommunicationem non curo. Puto tamen latam esse eam excommunicationem in Concilio Domini Bulla. Quidquid Nau. cap. 27. numer. 113. oppositum videatur opinari.

16 QVÆST. Quae tributa tenentur clerici soluere? RES P. Quae imponuntur pro re, quae in communem clericorum cum laicis utilitatem redundant, vt potè pro reparatione pontium, fontium, viarum, & similium, sine quibus nequeunt ecclesiasticis personis ad vitam necessaria suppeditari. Ita Doctores communiter, cap. *aduersus de immunit. Eccles.* Vno igitur verbo dico, respondendo ad propositam questionem, non teneri clericos soluere personalia tributa, teneri tamen soluere tributa realia. Ita enim vocant huiusmodi vectigalia communia in communem utilitatem necessaria.

17 QVÆST. Fruunturne hoc privilegio clerici circa omnia, quae euehunt & inuehunt? RES P. Minime. Illud enim admittunt circa merces, quas emunt ad iterum vendendas, vel commutandas, cum eas inuehunt, aut euehunt ad negotiationem, & lucrum cap. *quamquam de censib. in 1. sec. 10.* Enim vero de fructibus patrimonij, aut Ecclesiae, cum seruiunt, cum aliquid vendunt, tributa non debent. Secus

tamea

tamen dicendum est de publicanis eosdem redditus patrimonij, scilicet, aut Ecclesiæ à persona ecclesiastica conducentibus. Enim vero ex patrimonij, aut Ecclesiæ redditibus conducta, & percepta bona, iam bona publicanorum conducentium sunt: illi vero tenentur ad tributa soluenda.

18 QVAEST. *Obligatne tributum iuste impositum in conscientia de rigore iustitia?* RESP. Obligat. Constat ex D. Paul. ad Romanos 13. *Reddite omnibus debita: cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal.* Matth. 22. *Reddite, quæ sunt Cæsaris, Cæsari.* Ad quæ loca omnes sancti Patres cum D. Hieronymo, ita decernunt. Et Doctores ad cap. *Innouamus de cens.* & cap. *super quibusdam de verb. signific.* Quare, qui in conscientia soluenda tributa esse negauerit, ut hæreticus puniri potest. Probat, quia ut ait D. Paul. 1. Corinth. 9. *Quis plantat vineam, & de fructu eius non edit? Vel quis pascit gregem, & de lacte gregis non manducat: quis militat suis stipendijs unquam? Sed Rex est pastor: est agricola: est dux; ergo tenentur subditi illum proprijs stipendijs alere.* Plura legito apud Instruct. cap. 36. quest. 2. dict. 3. Hinc colligo nulla ratione audiendum esse Nauarrum cap. 23. num. 60. qui absolutè affirmat leges vectigalium non obligare in conscientia. Quoniam opinio est contra omnium Doctorum sententiam: contra auctoritatem scripturæ, & sanctorum Patrum sensum, & interpretationem. Denique contra rationem, si quidem tributa iure naturali debentur. Quamuis determinatio quantitatis de iure humano fit. Neque negari potest, quod sicut Principes tenentur in conscientia, & ex officio adhibere curam Reipubl. rectè gubernandæ, ita subditos teneri Principibus necessarios sumptus suppeditare. Possumus tamen Nauar. sententiam ab hæresi excusare, & errore, ex eo quod non doceat absolutè tributa non deberi, sed non deberi ante condemnationem, cum à iustitiæ ministris exiguntur. Etenim post condemnationem ipse ait peccatum esse tributa negare. Deinde cap. 17. num. 200. ait ex eo leges tributorum non obligare ad culpam, quia Principes tantum intendunt obligare ad penam post condemnationem. Verum tamen hic Nauarri circa huiusmodi leges intellectus est falsus, & oppositus ab ipsis
Regibus

Regibus sæpè numero declaratus.

19 *QVÆST.* Circa tributa pro mercibus vendendis affertandis aut importandis posita, qua nostratos eas vocant, quæro in primis, tenetur quis querere publicanum ad illa solvenda? *R E S P.* Qui per publicas vias transit, vel in publico loco vendit, tributa non debet, nisi publicano petante, ac proinde tuta conscientia potest tacere. Ita Palat. in notat. ad Caser. verb. vectig. Ledel. sup. Medin. 1. 2. quaest. artic. 4. Angles. de restitut. vectigal. diff. 2. Instruct. cap. 2. penult. Sor. & alij communiter. Probat, Quia ita receptus est usus harum legum, & nunquam aliter. Aliæ vero leges cõtrarium decernentes, nunquam approbatae sunt, aut receptæ tam in regnis Lusitaniæ, quam Hispaniæ. Nec sane videntur posse habere legis vim in conscientia obligantis. Quia potius essent in destructionem, quam in ædificationem, vtpote innumerabilium peccatorum occasionem præbentes, sicuti experimento manifestum est.

10 *QVÆST.* Licetne mercos mobiles clam vendere, & occultare venditionem, aut eas clam exportare ad evitandam cisa solutionem? *R E S P.* Licet. Et proinde Lusitania, si diu, siue noctu, quis occulte vendat, aut transportet, etiam summo mane, & per vias ab arbitrariis remotas, eo animo, vt publicanos lateat, & ita à nemine inuētus occidat, tributa non debet in conscientia. Probat, quia ita recepta est in hoc regno consuetudo, & aliter optime esset peccatis orbem implere. Et constat ex ratione. Quia tributa tantum debentur, quantum sufficiunt ad regis Regisque decentiam: sed hoc tributum cum hac occultatione satis est, & cæt. Minor probatur, quoniam si in occultatione ex omnibus mobilibus rebus venditis decima pars redderetur in conscientia, ærarium non caperet pecuniam. Atque de his tributis ita absolute loquitur, & asserunt Victoria, cuius verba refert instruct. cap. 13. & Tab. verb. pedagium. §. 8. Et in hac occultatione venduntur publicani, cum de tributis soluendis pro mercibus conveniunt cum mercatoribus in multo minor quantitate, quam deberetur, si in conscientia, etiam pro rebus occultatis, solueretur. Et quanquam Castellæ & Lusitaniæ leges oppositum decernant, velintq; venditorum res

tes in conscientia ad hæc tributa obligare, nunquam tamen à populo fuerunt approbata, nec recepta, & ideo non obligant. Sed latius de vi, & legum abrogatione, Deo propitio, in propria materia ante Ecclesiæ præceptorum tractationem merogabis.

21 *QVAEST. Cum publicanus interrogat mercatores de mercibus venditis, tenentur ne aperire veritatem?* R E S P. Si iuridica fiat interrogatio (quæ talis erit, si mora est ex manifestis, aut saltem probabilibus indicijs de venditione, asportatione ve mercium) tenentur veritatem pro palare, quam si negent, in conscientia tenentur restituere, licet non confessi absoluantur à iudice, vel extra iudicium interrogati à publicano non confessi, permittantur abire. Si vero non iuridica fiat interrogatio, (quæ talis erit, si fiat à publicano nullis manifestis, aut saltem probabilibus indicijs de venditione, asportatione ve mora) potest mercator amphibologice negare, imo, & iurare se nil vendidisse, ut itavel à publicano extra iudicium rogatus ire viam suam sinatur, vel in iudicio à iudice absoluat. Probarur hæc veritas ex consuetudine optima legum interprete, quæ ita videtur huiusmodi leges interpretata. Et ita vsu tantummodo recepit, & obtinuit praxis.

21 *Licetne vii dolo, aut fraude ad eifam non soluendam?* R E S P. Minime imo, qui his vitur, tenetur in conscientia restituere. Dolo autem vitur, qui simulat se merces donare, cum reuera vendat, inuentusque à publicano dicit se donare, non vendere. Item fraus committitur, cū clerici, aut aliæ personæ à tributis liberæ, emunt suo nomine ad laicos, aut alias personas minime exemptas. Et ideo debeat in conscientia tributa soluere.

De obligatione restituendi
promissa. §. 7.

- 1 *Quid est promittere.*
- 2 *An obliget in conscientia simplex promissio.*
- 3 *Quæ conditiones requirantur ex parte promissarij ad obligationem promissionis.*
- 4 *Vtrum qui promisit mente sola, vel in absentia promissarij, teneatur illi manifestare promissionem.*

§ An

- 5 An leuis acceptatio liberet promittentem.
- 6 Vnde colligitur leuis acceptatio.
- 7 An colligatur leuis acceptatio ex taciturnitate promissarij.
- 8 Quod temporis intervallum inter acceptationem promissionem annullat promissionem.
- 9 An retractatio promissionis ante acceptationem eam annullat.
- 10 An liceat retractare promissionem ante acceptationem.
- 11 De promissione facta absenti.
- 12 Quæ promissio non obliget sub mortali.
- 13 Vnde colligitur voluntas promittentis obligandi sub mortali.
- 14 Quæ promissio obliget sub mortali.
- 15 De vi promissionis in foro ecclesiastico.
- 16 De vi promissionis in foro seculari.

QUÆSTIO. Quid est promittere secundum Doctores vulgic; communem usurpationem? RES P. Est aliquid de re bona fidem firmiter dare. De re, dixi, bona quia de re mala non tenet. Vnde promissio prodigalium obliget intra limites liberalitatis, non vero ad exhaustum. Non dixi, de re meliori. Quia in hoc differt promissio à voto, quod votum est de meliori, promissio vero de bono. Firmiter, dixi, quia vt sit valida promissio requiritur deliberatus consensus. Quare inualida est, quæ per vim, metum, aut dolum extorquetur, vt notat Caiet. 2.2. quæst. 113. dub. 4. & alij. Metus autem satis est levis iuxta Sylu. rest. 2. §. 7. dummodo fuerit causa, sine qua vt aduertit Auctor Instructoriij 2. p. cap. 30. coll. 218. inualida erit inualida promissio extorta per nimias preces. Secus si per blanditias. Ita Sot. 4. inst. quæst. 7. ar. 1. N. pralud. 6. Ledesm. 2. 4. quæst. 18. ar. 5. Nisi tales essent blanditiæ, quæ hominem dementarent, aut per preces impetunas cogent. Et ita videntur loqui Caiet. 2.2. quæst. 113. & Med. de rest. quæst. 20. Hinc etiam egregie dixit Sylu.

rest. 2. dist. 9. restituendum esse, quidquid ad solam importunitatem petentis, aut blandientis fugiendam donatum est.

2 QVÆST. *Obligatne simplex promissio facta, absque intentione se obligandi?* RESP. Minime. Ita Caietan 2. 2. qua. 88. art. 1. Sor. 7. inst. quest. 2. artic. 2. Cord. quest. 156. licet utatur verbo promittendi. Ratio est. Quia promissio est quædam particularis lex, quam quisque sibi imponit ergo non potest obligare ultra promittentis intentionem.

3 QVÆST. *Qua conditio requiritur ex parte promissarij, ut promissio obliget ad restitutionem?* RESP. Acceptatio. Et ideo optime dixit Mol. lib. 4. de primogenit. acceptationem esse de essentia promissionis. Eleganter satis hanc rem exposuit Salomon. Proverb 6. Illaqueationis metaphora. Si sponderis, illaqueatus es verbis tuis. Nam in laqueo oportet, ut pedem injicias, & linea retineat, aliter non illaqueaberis, ita in promissione oportet, ut promittas, & alius acceptet promissionem. Hinc colliges promissionem ut obliget necessario, debere esse aliquo externo signo declarata. Quia cum necesse sit, ut acceptetur, non potest acceptari, nisi appareat promissio; non potest autem apparere, nisi aliquo externo signo manifestetur, fit ut externa esse debeat ad obligandum. In quo differt a voto, quod cum sit promissio Deo facta: Deus autem introspicat cor, corde tantum propositam, & factam acceptat. Ita D. Thom. 2. 2. quest. 88. art. 1. & in 3. sentent. distin. 38. quest. 1. art. 1. quasi uncula 1. Abulens. super cap. 5. Levit. quest. 4. & super 3. Num. quest. 44. Quam doctrinam, ut communem supponunt Bonaventura in 4. dist. 25. qua. 4. & alij.

4 QVÆST. *Teneturne promissor interior manifestare promissario internam, aut externam occultam promissionem, & querere ab eo, an acceptet?* RESP. Affirmat Ledelm. 2. 2. qua. 18. art. 1. dub. 3. Negandum tamen constat ex L. Abienti. ff. de donationibus & ex communi sententia. Quia promissio non fuit facta de manifestanda promissione, sed de danda re promissa: hæc vero non debetur, nisi acceptetur. Ex hac doctrina manifeste inferitur conclusio certa in materia de voto, scilicet eum, qui Deo vouit, aut iu-

Medull. Casuum

N

ramento

ramento promisit interna promissione se daturum ce-
rum ad nuptum Bertæ orphanæ, teneri votum iuratum
coram Deo implere: nullam tamen inde Bertæ eman-
debiti vim ex parte promissionis, sed posse committi
in aliud pium opus, sicut & alia pia vota. Quod tamen
non posset, si à Bertæ acceptaretur.

5 QVAEST. Si promissarius leuiter acceptet, quanquam
missor intenderit se grauius obligare, manetne liber? RE-
M. Manet. Quia vinculum debebat ex vtraque parte
retineri.

6 QVAEST. Vnde colligetur quis acceptare? R. E. S. P. Si
xerit Facies, si tibi placuerit, aut quid simile. Indubita-
ter vero si à promittente vnum, aliud petat. Vnde si pro-
mittas s. r. uum Sempronium, respondeat: da mihi por-
Pamphilum. Ab vtroque enim dando liberaris. Ita
decernitur L. i. ff. de verb. oblig.

7 QVAEST. Si promissarius taceat: R. E. S. P. Consecutus
videtur & ita obligare promittentem. Quæ taciturnitas
saltem in promissionibus literalibus, & vtilibus satis con-
sensum declarat. Ita Barthol. L. i. Cod. de pact. & alij, qui
refert Couar. ad Rubric. de rest. numer. 3. Imo, & in oc-
rosis contractibus, quando ex indicijs satis consecutus
per taciturnitatem manifestari indicatur; vt fit in con-
tractu sponsaliorum, & matrimonij, sicuti decernitur
capit. unico desponsat. impub. lib. 6. Quæ quidem indica-
nisi constarent ex ipsa præcisa taciturnitate, dubia ma-
neret acceptatio. Quia iuxta proloquium satis tractat
qui tacet, nec fateri, nec vtrique negare videtur. Et in
sensu vera est opposita sententia Ant. Gom. 2. resol. cap.
numer.

8 QVAEST. Quod intervallum inter promissionem, &
ceptionem annullat promissionis obligationem? R. E. S. P.
lum illud, quod tollit consensum promittentis: &
proinde in conscientia obligat promissio, quæ perfec-
tat vsque ad acceptationem, licet post aliquod inter-
vallum detur.

In foro externo iuxta leges Cæsareas. L. Contin. ff.
verb. obligat. Gloss. ibidem quodlibet intervallum de-
ligat. Verum iuxta leges Lusitanas lib. 4. Ordin. tit. 8.
Castellanas lib. 3. Ordin. tit. 8. hæc celebritas non requi-
tur.

fitur, sed vt in foro animæ, ita in foro iudicij promissio quouis modo acceptata obligat. Potestue promissor soluere fidem datam retractando promissionem, ante promissarij acceptationem? **R E S P.** Potest Hanc veritatem omnes supponunt, cum aiunt solam promissionem acceptam inducere restituendi obligationem.

9 **QVÆST.** Peccabitne promissor retractando promissionem ante acceptationem circa rem, que postulat impensam considerationem? **R E S P.** Nunquam quidem contra iustitiam. Aliquando vero peccabit contra constantiam, & honestatem. Contra quam ex suo genere, nunquam lethalis culpa contrahitur.

10 **QVÆST.** Quæ acceptatio sufficit circa promissionem factam absentem? **R E S P.** Ea, quam promissarius dat, factus certior per nuntium, aut Epistolam missam ab ipso promittente. Non vero ea, quam dat factus certior de promissione ab aliquo, qui eam audiuit, nisi promissor eo animo promiserit, vt quilibet posset denunciare promissario. Ita Instruct. 2 p. cap. 27. col. 195. cum plurimis, quos citat, & sic iudicandum in vtroque foro poli, & iudicij. Qui animus si non constiterit, iudicanda est promissio nulla ex defectu promittentis intentionis.

11 **QVÆST.** Quæ promissio facta, & accepta non obligat sub mortali? **R E S P.** In primis officiosa, quæ fit ad amicorum animos conciliandos, & honestam educationem liberalium, ingenuorumque hominum ostendendam: vt cum dicitur, promitto me facturum; quidquid in me fuerit. Dono tibi non me, sed mea: & similia. Ita cap. Cum venissent. de constant. Deinde, promissio, quæ fit de re parui ponderis: nam in quauis lege excusat paruitas materię. Nec contra iudicium docuit Sor. 7. inst. q. 2. ar. 1 ad i. vt illi tribuit Palat. super Caietan. verb. perfidia. Tertio: ea promissio, qua promissor non intendit se proflus ex debito iustitię obligare; sed ex solo debito honestatis. Quia hoc honestatis debitum non obligat sub mortali. Ita Caiet. 2. 2. quest. 11; Tabien. verb. pact. §. 2 Sylu. ibid. nu. 4. Cord. & Instruct. cit. D. Ant. 2. p. tit. 10 cap. 1 §. 4 Ricar. in 4. d. 3° ar. 3. qu. 3 Hunc vero esse cõmune obligationis modũ, quo in communibus promissioibus se homines volunt obstringere, censuit Caiet. prox. collegitq; ex sequenti

usu promissionum, Credo equidem neminem sibi ad
dirum hostem, vt in liberalibus promissionibus
non solum rem suam liberaliter donare, sed vitæ
ad donationis executionem animam gehennæ ob-
gare.

13 QVÆST. Vnde colligetur intentionem promittentis se
luisse obligare sub mortali? RESP. Ex publico testimonio
quo promissionem confirmauit scripto, aut verbo coram
testibus, aut ex alijs indicijs manifestis. Hoc dixerunt
pro hæredibus promissoris, si obiit ante promissionem
satisfactam. Qui sibi dubitant probabiliter de hac obli-
gatione, tuto se priori confirmare poterunt, quia melior
est conditio possidentis.

14 QVÆST. Qua promissio accepta obligat sub mortali?
Ea, qua promissor se vult obligare ex debito iustitiæ.
Probat, quia transgressione promissionis grauius la-
ditur ius humanæ societatis, ergo in ea lethalis culpa
committitur. Neque Caietan. censuit promissorem non
se posse ex iustitia obligare, sed vt plurimum velle bene-
ficientiæ, fidelitatisque obligationem solam contrahere
sub veniali. Enimvero licet obscure loquutus sit 2. 2. q. 89.
art. 1. & 3. ad 1. & quæst. 113. art. 1. clarissime tamen lo-
quutus fuit in sum. verb. *Persidia*. Quem locum fortassis
Sor. non legit, & ideo Caietanum falsæ opinionis in-
mulauit.

15 QVÆST. Quam vim habet promissio acceptata in foro
externo ecclesiastico? RESP. Promissio nuda (ita vocatur
hoc est facta sine causæ expressione, compellitur in ec-
clesiastico foro adimpleri. Ita decreuit Concil. Tolosan.
cap. 1. de pactis, compellitur etiam per maiorem excom-
municationem, vt *ibidem* exprimitur. Vnde satis claretur
promissione simplici facta & acceptata dari aliquando
culpam mortalem, si quidem absque illa maior excom-
municatio ferri nequit.

16 QVÆST. Quam vim habet simplex promissio, seu nuda
(quam iuris Cæsarei periti appellant nudum pactum) in foro
civili? RESP. In Lusitania appellatur donatio liberalis, &
pro ea datur actio, vt patet ex Ordinationibus. Item in
tota Castella, vt claret *libr. quinto Ord. L. tertio*. Non da-
tur tamen in iure Cæsareo: *L. iur. gent. ff. de pact. §. Sed cum*
& §. *Igitur*

& §. Igitur, Ita censuit Diu. Thom. 2. 2. *quest. 88. art. 3. ad prim.* Ratio, quæ legislatorem mouit ad permittendum hoc peccatum, quod punit ius canonicum, fuit, vt tollerentur lites, quemadmodum aduertit Couar. *secunda p. cap. Quamuis, §. 4. numer. 13.* vel ad tollendam occasionem compellendi indeliberatam, vel inconsideratam promissionem, vt vult Gregor. Lopes *super L. 1. titul. 11. partit. 2.* Hæc dixerim de simplici, ac nuda promissione. Nam si iuramento fuit confirmata, grauius obligat in omni euentu, si adhuc illius executio bona est. Conclusio est D. Chrysostomi *tom. 1. super Psalm. 14.* colligitque eam ex graui pœna, qua Deus ipse certam factam, & iuratam promissionem fractam punit, quod tale fuit. Astu Gabaonitar uillusi Iosue, & Principes filiorum Israel, iurando promiserunt eis se eorum ciuitates, ac fortunas intactas relicturos, cum reliquos ferro flammisque excinderent. Ita enim sacer textus Iosue 9. *Fecit Iosue cum eis pacem, & inito foedere pollicitus est, quod non occiderentur, Principes quoque multitudinis iurauerunt eis.* Transactis autem annis sexcentis, regnante Saule rupta pace, non est statum promissis, occiditque eos, & eorum destruxit vrbes Saul. Puniuit vero Deus fractam fidem morte ipsius Saulis, & filiorum, vt narratur *prim. reg. ult.* Insuper acerbissima fame trium annorum, iam regnante Dauid, cuius supplicij causam, cum Dauid a Deo peteret, responsum accepit huiusmodi. *2. Reg. 21. Propter Saul, & domum eius, quia occidit Gabaonitas.* Quod cum audisset Dauid, Gabaonitas rogauit, quid uellent sibi restitui pro damno, ijsque postulantiibus duos tradidit filios Saul, & quinque nepotes ex filia Michol cruci affigendos in pœnam. Quod supplicium Chrysostomus perpendens certam collegit sententiam hisce uerbis. Si ergo post sexcentos annos Deus iusurandum vindicauit, & cum alij iurassent, alij, qui iusurandum uiolarunt, dederunt pœnas, quid patiemur, qui peieramus?

(. .)